

Recepšu medikamentu iegūšana bez receptes – mīts vai realitāte?

Inga Urtāne¹, Aina Stulpiņa²

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

¹Farmācijas ķīmijas katedra,

²Farmācijas fakultāte

Ievads. Latvijā Farmācijas likumā ir noteikts, ka farmaceiti drīkst pārdot recepšu medikamentus, ja ir tiem paredzētā recepte, taču aptiekas praksē gadās situācijas, kad cilvēki lūdz kādu medikamentu bez receptes. Šajā situācijā viss atkarīgs no farmaceita ētikas, pacienta pazīšanas, kā arī farmaceita līdzestības un misijas – palīdzēt cilvēkiem.

Darba mērķis. Noskaidrot, vai aptiekās var iegādāties recepšu medikamentus bez receptes, kā arī kādas grupas medikamenti šādi tiek pārdoti visbiežāk.

Materiāls un metodes. 2014. gada rudenī tika aptaujāti farmaceiti, kas strādā atvērta tipa aptiekās pacientu apkalpošanas sfērā un izsniedz medikamentus, kā arī iedzīvotāji – par recepšu medikamentu iespējamo iegādi nepieciešamības gadījumā. Farmaceitu aptaujas tika veiktas tieši, anketējot farmaceitus, bet pacientu anketas tika ievietotas *Google* veidlapās un izplatītas ar sociālo tīklu (*Draugiem.lv*, *Facebook.com*, *Twitter.com*) palīdzību. Anketas bija anonīmas, iekļaujot jautājumus par recepšu medikamentu lūgumu aktualitāti izsniegšanai bez receptes un biežāk lūgtajām zālēm. Dati tika apstrādāti ar *SPSS 20.* versiju un *Microsoft Excel*.

Rezultāti. Pētījumā tika aptaujāti 35 farmaceiti un 207 respondenti. Sabiedrības aptaujā 185 (89,4%) bija sievietes. Liela daļa farmaceitu ($n = 34$; 97,1%) atzina, ka aptiekas apmeklētāji ir jautājuši recepšu medikamentus bez receptes. Respondentu dati liecina, ka 61,4% ir lūguši šo iespēju, no kuriem 74 (58,3%) to biežāk darījuši brīvdienās vai arī, ja medikaments nepieciešams ātrāk nekā iespējama vizīte pie ārsta, 26 (20,5%) respondenti par galveno šādas rīcības iemeslu min laika trūkumu ārsta apmeklējumam, 21 (16,5%) – neiedziļinās, vai medikaments ir recepšu vai bezrecepšu. Vairāk kā puse farmaceitu ($n = 21$; 60,0%) atzīst, ka ir pārdevuši recepšu medikamentus bez receptes. No respondentiem iegūtā informācija liecina, ka 51,2% gadījumu medikamentu pārdod pazīstams farmaceits, 28,3% – pārdod jebkurš farmaceits, 20,5% – farmaceits nav pārdevis. Rezultātā 101 (79,5%) no 127 pacientiem ir iegādājies recepšu medikamentus bez receptes. Farmaceiti visbiežāk bez receptes izsnieguši antihipertensīvos līdzekļus (71,4%), NSPL (52,4%), nootropos līdzekļus (47,6%), neviens farmaceits neatzina, ka ir pārdevis antibiotikas, narkotiskos pretsāpju līdzekļus, miega un nomierinošos līdzekļus. Atšķirīga situācija vērojama respondentu atbildēs, attiecīgi 54 (53,5%) ir iegādājušies antibiotikas, 42 (41,6%) – NSPL, 19 (18,8%) – dažādus sirds slimību medikamentus. Jautājot par recepšu atnešanu par pārdoto medikamentu, farmaceiti atzīst, ka gandrīz pusē gadījumu solījums tiek izpildīts (42,9%), savukārt respondentu atbildes liecina, ka solījums tiek pildīts retāk (24,8%). Veicot daudzfaktoru analīzi, konstatēta statistiski ticama atšķirība starp respondentu izglītību ($p < 0,005$), vecumu ($p < 0,005$) un recepšu medikamentu nepieciešamību, kā arī starp respondentu dzimumiem un situāciju, kādā jautā pēc recepšu medikamenta ($p = 0,006$).

Secinājumi. Aptiekās lielākā daļā gadījumu tomēr var iegādāties recepšu medikamentus bez receptes, to veicina pazīstama farmaceita klātbūtne. No farmaceitu anketām redzams, ka visbiežāk šādi tiek izsniegti antihipertensīvie līdzekļi, taču respondenti visbiežāk bez receptes ir iegādājušies antibiotikas, kuras aptaujā neatzīmē neviens farmaceits. Šie rezultāti ir radikāli pretēji, ko var izskaidrot ar farmaceitu bailēm atzīt antibiotiku izsniegšanu, kad aktualitāte ir mikroorganismu rezistences palielināšanās. Sods par medikamentu pārdošanu bez receptes nav pietiekami efektīvs līdzeklis plašai medikamentu izsniegšanas noteikumu pārkāpšanai.